
‘Gediplomeerde godsdienstonderwijzers(essen) en evangelisten’ in de willekeurig gekozen jaargang 1936 (pp. 244-252) oplevert met betrekking tot diverse aspecten van hun positie.

De lijst bevat in totaal 551 gediplomeerden, onder wie 184 vrouwen. De meesten hebben hun ‘diploma’ verkregen vanwege de Nederlandse Hervormde Kerk; 50 (45 vrouwen en 5 mannen) bezaten het getuigenschrift van de vrijzinnige Nederlandse Protestantenbond.⁴⁵ De lijst bevat voorts 5 gediplomeerde lutherse vrouwen en 1 hersteld-lutherse man. Op basis van de verstrekte gegevens kunnen de gediplomeerden onderverdeeld worden in drie categorieën:

(1) Personen die althans een deel van hun werkzame leven als godsdienstonderwijzer(es) werkzaam waren.

(2) Personen die in een ander beroep werkzaam waren.

(3) Personen van wie slechts bekend is dat zij gediplomeerd waren.

De ongelijksoortigheid van de gegeven informatie beperkt de mogelijkheid afgeronde conclusies te trekken. Zij laten evenwel de volgende constatering toe: ca. 165 van de mannen⁴⁶ behoren tot categorie (1); daarbij valt op dat verscheidenen van hen zowel de functie van godsdienstonderwijzer als die van evangelist vervuld hebben en/of ook andere beroepen, zoals bijbelcolporteur, hebben uitgeoefend of werkzaam zijn geweest in dienst van een instelling voor maatschappelijk werk; ca. 40 mannen vallen onder categorie (2); zij waren onder meer werkzaam in het onderwijs en als ‘huisvader’ of directeur van een maatschappelijke instelling, voorts als diacoon of als medewerker in de gezondheidszorg of bij de stadszending; ca. 160 mannen behoren tot categorie 3; van hen is onbekend welke functie zij vervulden. Uit het feit dat bij één van hen als adres de hervormde pastorie wordt opgegeven (p. 245) en een ander voorzien is van de kwalificatie ‘rustend’ (p. 247), kan geconcludeerd worden dat althans een (groot) aantal van hen als godsdienstonderwijzer of evangelist werkzaam is (geweest).

Bezoldiging en rechtspositie; sociale herkomst; maatschappelijke status en aanzien

Het reglement van 1816 bevat geen bepaling over de bezoldiging. Klaarblijkelijk ontving de catechiseermeester voor zijn werk op de scholen en in de tehuizen een vergoeding van ‘derzelver Bestuurders of Regenten’ die over het recht tot aanstelling beschikten (art. 31). Gezien het feit dat het ‘godsdienstig onderwijs’ zoveel mogelijk ‘om niets’ aan ‘behoefte personen’ gegeven diende te worden (art. 32; vgl. 40.3) en de plaatselijke commissie voor ‘het toezigt op het godsdienstig onderwijs’ (art. 36) o.a. tot taak had ‘den prijs’ vast te stellen voor het onderwijs aan huis bij de catechiseer-

⁴⁴ J.N. Bakhuizen van den Brink, in: *Een pionier herdacht*, 51-55. De Weerd heeft van die mogelijkheid geen gebruik gemaakt. Zijn gemeente bleef een ‘Evangelisatie’.

⁴⁵ Enkel van hen zijn ook ‘hervormd gediplomeerd’. Tot welk kerkgenootschap de anderen behoren, valt doorgaans niet vast te stellen. Eén van hen was woonachtig in een doopsgezinde pastorie (p. 247).

⁴⁶ Voor de vrouwen zie beneden.